

De Congolese Limburgers van 1914

CONGO AAN DE DEMER

HASSELT - U ontsnapt er niet aan. Het uitbreken van de Grote Oorlog - het einde wordt traditioneel elk jaar op 11 november gevierd - wordt in 2014 massaal herdacht. Dat leidt nu al tot een nieuwe golf van Wereldoorlog I-boeken (zie rechts). Het werk van historica Griet Brosens springt er alvast uit. Zij heeft het in 'Congo aan den Yser' over de 32 Congolezen die in 1914 meevochten in het Belgische leger. Hoezo? België wilde, anders dan bijvoorbeeld Fransen en Britten, toch geen zwarte hulpstroepen? Griet Brosens: "Ja, maar bij het uitbreken van de oorlog verbleven enkele tientallen Congolezen in België en 31 onder hen meldden zich vrijwillig aan. Eentje was trouwens al beroepsmilitair." Zij brachten Congo zelfs naar de Demer.

Griet Brosens: "De eerste Congolezen worden voor de wereldtentoonstelling van 1885 naar Antwerpen gebracht. Maar in de volgende jaren belanden vaak piepjonge Afrikanen in ons land als *boy* van een koloniaal, als student gezonden door een missieorde of als matroos bij de rederij Compagnie Maritime Belge du Congo (CMBC). Sommigen blijven na de dure overtocht, in Brussel vormt zich al voor 1914 een heuse eerste Congolese kolonie." Een uitzondering is Joseph Lopiko (1897-1915). Hij komt als *boy* van rechter Bonmarriage uit Léopoldville mee naar België, maar duikt op in Hasselt. "We vinden hem daar in de lente van 1912 terug als hulpje van advocaat Wharmeleet. Is hij door de ene jurist doorgegeven aan de andere? Is hij aan zijn lot overgelaten en elders in dienst gegaan? Feit is dat hij Hasselt al dat najaar weer verlaat en naar Brussel verhuist, waar hij de volgende jaren werkt als straatventer, bagagedrager en portier - jobs die heel wat Congolezen in ons land uitvoeren."

BIJSLAAP

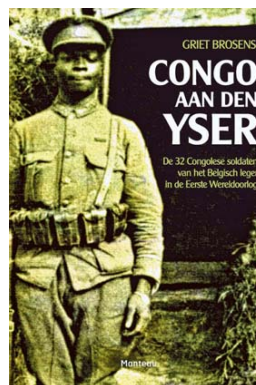
Een heel ander verhaal is dat van Joseph Droeve (1896-1945). Hij is het resultaat van de relatie van de in Tongeren geboren koloniaal Florent Droeve en zijn Congolese bijlaap Chiacot. "Een vaak voorkomend fenomeen, maar opvallend is dat Droeve zijn kind erkent en zelfs mee naar België

Joseph Droeve, zoon van Tongenaar Florent Droeve, mag als eerste kleurling dienen in het Belgisch leger.

Griet Brosens
Historica

Griet Brosens,
Congo aan den
Yser, Manteau,
304 blz, 22,50
euro.

brengt. De kleine Joseph groeit op bij familie in Herstal, want zijn vader keert terug naar Congo, waar hij in 1910 vermoord wordt. Joseph Droeve loopt school in België en meldt zich in 1913 als beroepsvrijwilliger. In de pers breekt een debat los over het feit of een zwarte wel kan dienen in het leger. De jonge Droeve is evenwel een Belgisch staatsburger en mag als eerste kleurling de rangen vervoegen. Na een examen kan hij als korporaal zelfs blanke soldaten bevelen...

In de woelige augustusdagen 1914 meldt een dertigtal andere Congolezen zich vrijwillig aan. Brosens: "Ik vraag me af of het patriotisme was of het uitzicht op geregelde soldij, kledij en voeding dat hen over de streep trekt. Pierre Alomon (1893-1916), Antoine Boimbo (1897-1915) en Camille Bolofo (1886-?) vervoegen het nagelnieuwe, maar slecht uitgeruste 4de Vrijwilligersregiment. Dat moet in september naar Limburg, omdat generaal Deschepper versterking vraagt. Deschepper voert tot oktober 1914 vanuit Noord-Limburg een soort guerrillaoorlog tegen de Duitse achterhoede. Het Congolese trio vecht in de buurt van Schaffen en Beringen, maar moet dan voor de Duitse overmacht mee uitwijken naar de Kempen. In Retie nemen ze... de tram naar Brasschaat, en reizen meteen door naar de kust."

PARIS

Grenadier Droeve komt eind september 1914 voor het eerst in actie tijdens de zware gevechten rond Antwerpen. Begin oktober volgt met zijn zwaar gehavend regiment de terugtocht richting de IJzer. Daar vecht hij bij Ramskapelle, maar als de legerleiding de grenadiers op 22 oktober bevel geeft om deel te nemen aan de wanhopige tegenaanval bij Pervijze, slaan bij Droeve de stoppen door. "Hij vlucht naar Frankrijk en wordt pas in 1918 in Parijs opgepakt. Voor de kriegsraad noemt hij de honger, het

IEDEREEN ZOEKT INFO: WACHTTIJDEN IN ARCHIEVEN

HASSELT - Nu de herdenkingen van 100 jaar WO I snel naderen, is het de vraag of die ook in Limburg op kruissnelheid komen. Bij het Instituut voor Veteranen en Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oudstrijders en Oorlogsslachtoffers (IV-NIOOO) lopen de wachttijden om de dossiers van de 40.000 gesneuvelde Belgische militairen in te kunnen kijken, alvast op.

In de militaire archieven van het

WOI leeft
in heel
Limburg

documentatiecentrum van het Koninklijk Museum van het Leger en de krijgsgeschiedenis (Jubelpark, Brussel) en de sectie archieven in het Kwartier Koningin Elisabeth (Evere), waar ook de dossiers van de overlevende soldaten van 1914-1918 bewaard worden, is het zelfs drummen, met wachttijden tot drie maanden tot gevolg. Ook bij vzw Geheugen Collectief regent het aanvragen. Pieter Serrien: "We werken momenteel met 13 historici om de aanvragen te kunnen behandelen. Veel gemeenten,

musea en zelfs privé-personen komen bij ons. Wij zetten hen dan op weg of werken hun project uit. Ja, tegen betaling, alhoewel sommigen blijven vragen of we het niet enkel voor ons plezier doen (*lachje*). Maar door de drukte moeten we ook al wat wachttijd incalculeren." Loopt het in Limburg net zo'n vaart? Tientallen scholen, verenigingen en gemeenten dienden alvast subsidie-dossiers in. Coördinator Dirk Bouve van het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed (PCCE) kreeg een

Door Koenraad
Nijssen

Bijna niemand klaagt over racisme. De modder van de IJzer kleurt iedereen bruin.

Griet Brosens
Historica

lawaai van de kanonnen, maar ook het feit dat blanke soldaten een kleurling niet willen gehoorzamen als redenen voor zijn desertie. Hij keert na de oorlog naar zijn familie terug en bouwt een normaal bestaan uit.”

Terwijl sommige Congolezen vechten als leeuwen, kiezen nog anderen dan Droeve voor een heel ander pad. Alomon en Boimbo moeten na hun Limburgse avonturen naar een opleidingskamp in Frankrijk en arriveren pas in januari 1915 aan het ijskoude IJzerfront. Als hun verzoek om naar Zuid-Frankrijk te mogen verhuizen niet

ingelost wordt, worden ze opstandig. “Omdat ze weigeren te gehoorzamen in het gezicht van de vijand krijgen ze voor de kriegsraad levenslang. Dat hun klachten over koude geen lachertje zijn, blijkt uit het feit dat ze allebei korte tijd later in de ziekenboeg overlijden. Bolofo schiet zich naar verluidt zowel in 1914 als 1915 in de voet om aan de strijd te ontsnappen. Hij wordt ontslagen uit het leger, maar overlijdt enkele jaren na de oorlog in Brussel. Joseph Lopiko's leven eindigt met een mysterie. Hij vervoegt het regiment Karabiniers, maar sterft in april 1915 in het bezette Luik. Zijn

regiment is daar echter nooit ingezet.” Gelden de Congolezen voor de oorlog als curiositeit, tijdens de oorlog horen ze er helemaal bij.

“De modder van de IJzer kleurt iedereen bruin. Ze krijgen geen voorkeursbehandeling, maar afgezien van Droeve klaagt niemand over iets dat maar naar racisme ruikt. Na de oorlog moeten de overlevenden echter terug naar een onzeker bestaan als portier of straatventer. Een deel van de pers pleit zelfs voor hun terugkeer naar Congo. De sfeer is omgeslagen...”

dertigtal aanvragen binnen. “Zowel projectsubsidies voor tentoonstellingen en publicaties als investeringsdossiers voor musea, duidingspunten in het landschap en wandelroutes. Uiteenlopende initiatieven, met een mooie geografische spreiding. Het leeft in heel Limburg en wij hopen dat er veel lokale verhalen naar boven komen. Sowieso loopt onze actie door tot 2018.”

De Erfgoedcel Haspengouw heeft eveneens een subsidiereglement. Lieve Opsteyn: “Wij kregen zowel van heem-

kundige kringen als scholen boeiende projectaanvragen binnen. Je voelt het in het veld: je moet er mee bezig zijn of je bent niet mee. Wij zijn blij dat men jongeren wil prikkelen door de kaart van WO I in de eigen gemeente te trekken.”

Een rondvraag bij het rijksarchief Hasselt, het provinciaal archief in Hasselt en enkele stads- en gemeentearchieven bevestigt de toegenomen belangstelling in Limburg. Dankzij inventarissen en gidsen zijn deze archieven trouwens nog toegankelijker geworden. Rijksarchi-

varis Rombout Nijssen: “Onze militielijsten zijn een hit, veel mensen vinden er boeiende details over oud-strijders. We wijzen dan meteen ook op de vonnisregisters van de vrederechten. Daar kan je het leven van elke dag proeven van een eeuw geleden, want je leest er over allerlei deugnetierijen, burgerlijke conflicten, huurgeschillen enz. De grote belangstelling voor WO I blijkt ook uit de verkoop van een nieuwe uitgave over de 120 omgekomen burgers in Limburg: al 10.031 exemplaren zijn verkocht!”

OROLOGSDAGEN

Pieter Serrien

★★★★

Pieter Serrien schetst aan de hand van het werk van 32 Vlaamse dagboekschrijvers hoe het was om te overleven in bezet Vlaanderen. Opmerkelijk is hoe het leven in de verschillende delen van Vlaanderen - frontzone, etappegebied en het door de Duitsers officieel bezette Gouvernement-Generaal (zoals Limburg) - vele gelijkenissen toont. 15 relevante hoofdstukken waaruit de groeiende wanhoop van de schrijvers blijkt. Voor Limburg met het onvolprezen dagboek van Nicolaas Theelen.

Manteau, 495 blz., 24,95 euro

BROOD WILLEN WE HEBBEN!

Gisèle Nath

★★★★

Deze jonge Vlaamse historica won de Vlaamse scriptieprijs met dit puike werk over honger, sociale politiek en protest tijdens WO I in Aartrijke en Gent. Geen Limburgse focus, uiteraard, maar Nath maakt elke geïnteresseerde meteen wegwijst in de ook in Limburg cruciale wereld van het Nationaal Hulp- en Voedingscomité, Commission for Relief in Belgium en de letterlijk broodnodige lokale voedselhulp.

Manteau, 316 blz., 22,50 euro

AUGUSTUS 1914. BELGIË OP DE VLUCHT

Misjoe Verleyen & Marc De Meyer

★★★★

Uiterst degelijk werk van de historici Verleyen en De Meyer. Zij leggen bewust de nadruk op de gebeurtenissen in de weken en maanden voor de strijd aan de IJzer, aangezien ook nu de herdenking vaak tot dit aspect verengd dreigt te worden. Met gepaste aandacht voor Limburg, aan de hand van de Tongerse chroniqueur Jan Paquay en de heemkundekring van Hoeselt.

Manteau, 232 blz., 19,95 euro

KASSA! KASSA!

Anthony Langley & Bert Govaerts

★★★★

Een leuk buitenbeentje in deze rij is dit boek over reclame tijdens WO I. Vandaag ondenkbaar, maakten ondernemers en bedrijven toen zonder gêne reclame voor en met soldaten. Die laatste konden een extraatje als oxo, chocolade, sigaretten, kauwgom en zeep tot zelfs camera's en grammofoonplaten wel gebruiken. Een relevant boek over geslepen marketing.

Davidfonds, 205 blz., 29,95 euro

LOOPGRAVEN IN AFRIKA

Lucas Catherine

★★★

Geheel terecht brengt Lucas Catherine 'De vergeten oorlog van de Congolezen tegen de Duitsers' weer onder de aandacht. Prachtige archiefphoto's uit Kongo, Rwanda, Burundi en Tanzania. Maar omdat er wat te weinig vlees op het been gezet is - wat meer uitleg bij de Belgische campagnes in Centraal-Afrika had heus gemogen! - blijf je wat op je honger zitten. Wel een goede aanzet.

Epo, 111 blz., 15 euro

